

Αγιότης Μαρτυρουμένη

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

π. Γεωργίου Δ. Μεταλληνού

Η ΠΡΟΣΦΑΤΗ αθρόα¹ κατάταξη νέων Αγίων στο Αγιολόγιο της Ορθοδόξου Εκκλησίας τόσο στο κλίμα τού Οικουμενικού Πατριαρχείου, όσο και στην Εκκλησία της Ρωσίας, προκάλεσε τις επόμενες σκέψεις πάνω σε μια ουσιώδη πτυχή της διαδικασίας της «αναγνωρίσεως» Αγίων στην ορθόδοξη παράδοση.

1. **Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΠΑΤΕΡΙΚΗ** παράδοση αποδίδει τον χαρακτηρισμό τού Αγίου² στα πρόσωπα εκείνα, τα οποία έχουν φθάσει στη θέωση και συνιστούν τους μάρτυρές της μέσα στην ιστορία. Κατά τον άγιο Ιωάννη τον Δαμασκηνό, τιμούμε τους Αγίους «ως ενωθέντας Θεώ κατά προαίρεσιν και τούτον δεξαμένους ένοικον και τη τούτου μεθέξει γεγονότας χάριτι, όπερ αυτός εστί φύσει». Άγιοι είναι «οι έμψυχοι ναοί τού Θεού, τα έμψυχα του Θεού σκηνώματα», διότι «διά τού νού τοίς σώμασιν αυτών ενώκησεν ο Θεός»³. Ένα από τα περισσότερο ανησυχητικά συμπτώματα της εποχής μας -καρπός της μακράς αλλοιώσεως των θεολογικών μας κριτηρίων- είναι η θεώρηση της σωτηρίας, και συνεπώς και της αγιότητας, σε πλαίσια ηθικά, στα όρια της ηθικής προσπάθειας και βελτιώσεως τού ανθρώπου. Λόγω της βαθμιαίας επικρατήσεως ουμανιστικών και ηθικολογικών κριτηρίων νοείται και η θέωση ως ηθικό και όχι οντολογικό γεγονός, δηλαδή ως «κατά χάριν» αλλοίωση της φύσεως και σύνολης της υπάρξεως του ανθρώπου.

Κατά την ορθόδοξη, όμως, παράδοση «η υπερώνυμος θέωσις» καθιστά τους μετέχοντας αυτής «ακτίστους, ανάρχους και απεριγράπτους [...] , καίτοι διά την

οικείαν φύσιν εξ ουκ όντων γεγονότας» 4.

Διά της θεώσεως, της εν χάριτι ενώσεως με τον Θεό, κατά τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, «όλος εν όλοις αξίους ο Θεός περιχωρεί, όλω δε όλοι περιχωρούσιν ολικώς οι Άγιοι τώ Θεώ, όλον αντιλαβόντες εαυτών τον Θεόν» 5.

Η απώλεια, όμως, ή αδρανοποίηση των ησυχαστικών κριτηρίων οδήγησε στην αντικατάσταση της πνευματικότητας με την ηθικολογία και της αγιότητας με την ουμανιστική αρεταλογία^{6.2}. **ΕΧΕΙ** ήδη τεκμηριωμένα αποσαφηνισθεί, ότι στην ορθόδοξη παράδοση «η αναγνώρισις των υπό τού Θεού δεδοξασμένων προσώπων, των ευαρεστησάντων αυτώ και η κατάταξις αυτών εις τον χορόν των Αγίων εγένετο, γίνεται και οφείλει να γίνεται [...] υπό της γενικής εκκλησιαστικής συνειδήσεως ποιμένων τε και ποιμαινομένων άνευ άλλης πρωτοβουλίας και επισήμου επεμβάσεως της εκκλησιαστικής αρχής» 7.

Είναι, όμως, εξ ίσου γεγονός, ότι η αυθόρμητη και σύσσωμη αναγνώριση της αγιότητας δεν υπήρξε ποτέ αυθαίρετη, ούτε στηρίχθηκε στην καλή φήμη ή την ηθικότητα, αλλά σε απτά και αισθητά μαρτύρια, τεκμηριωμένα δηλαδή και άνωθεν προερχόμενα δείγματα της πραγματικότητας της θεώσεως.

Ο μέγας θεολόγος των νεωτέρων χρόνων Ευγένιος Βούλγαρις (1716-1806) λέγει χαρακτηριστικά για την αναγνώριση των Αγίων: «Ευλογητός ο Θεός, ός ουκ αμάρτυρον επί γής αφήσει την αλήθειαν αυτού»⁸ (Πρβ. Πράξ. ιδ' 17).

Τόσο δε ο Βούλγαρις, όσο και άλλοι πριν από αυτόν θεολόγοι της Εκκλησίας μας, προκειμένου περί της αναγνωρίσεως Αγίων επικαλούνται τον λόγο τού Απ. Παύλου: «ου γάρ ο εαυτόν συνιστών εκείνος εστίν δόκιμος, αλλ όν ο Κύριος συνίστησι» (Β' Κορ. ι' 18).

Σύμφωνα με τη μακραίωνη εκκλησιαστική πράξη, οι Άγιοι δεν αναγνωρίζονται με ηθικολογικά, κοινωνικά και ενδοκοσμικά κριτήρια, αλλά κατόπιν της φανερώσεως της αγιότητάς τους από τον ίδιο τον Θεό, με σημεία αδιαμφισβήτητα, που αντέχουν σε κάθε κριτική και αποσειούν κάθε αμφιβολία.

Ο καθηγητής Αμίλκας Αλιβιζάτος σε ειδική μελέτη του⁹ έχει συνοψίσει τις καθιερωμένες στην πράξη της Ορθόδοξης Εκκλησίας προϋποθέσεις αναγνωρίσεως των Αγίων, οι οποίες είναι:

- α) Η ιδιότητα τού μέλους της Εκκλησίας («διά τού αγίου βαπτίσματος»),
- β) το μαρτύριον υπέρ της χριστιανικής πίστεως,
- γ) ο άγιος κατά πάντα βίος,
- δ) «εξέχουσαι όλως υπηρεσίαι προς την χριστιανικήν θρησκείαν και την Εκκλησίαν» (π.χ. ο Μ. Κωνσταντίνος) και
- ε) «η μαρτυρία διενεργηθέντων και διενεργουμένων θαυμάτων υπό τού Θεού τή μεσιτεία τού αγίου προσώπου, είτε εν ζωή, είτε μετά θάνατον» 10.

Οι θέσεις αυτές επαναλαμβάνονται στο σκεπτικό όλων των περιπτώσεων

αναγνωρίσεως Αγίων στις τελευταίες δεκαετίες.

Ήδη, όμως, ο Ευγένιος Βούλγαρις έθεσε το ζήτημα, αν τα κριτήρια παλαιότερων εποχών είναι δυνατόν να εφαρμόζονται αμετάβλητα στους νεωτέρους. Αλλά σ αυτό θα επανέλθουμε.

Εδώ πρέπει να παρατηρηθεί, ότι πέρα από την περίπτωση του όντως¹¹ «υπέρ Χριστού» μαρτυρίου, το οποίο συνιστά καθ αυτό φανέρωση της θεώσεως, «ο άγιος κατά πάντα βίος» ως στοιχείο αγιότητας μπορεί να τεκμηριωθεί μόνο με τη μαρτυρία εκείνων, οι οποίοι ευρίσκονται στην κατάσταση αγιοπνευματικού φωτισμού, διότι «ο πνευματικός ανακρίνει τα πάντα, αυτός δε υπ ουδενός ανακρίνεται» (Α' Κορ. β' 14).

Οι «πνευματικοί», οι έχοντες δηλαδή τον φωτισμό τού Αγίου Πνεύματος, έχουν τη δύναμη να διακρίνουν τους πνευματοφόρους και συνεπώς να διαπιστώσουν την αγιότητα της καρδιάς¹², και δεν αρκεί γι αυτό η απλή εξωτερική εκτίμηση ή η λαϊκή, με τη σύγχρονη αντίληψη, ετυμηγορία.

Τό περισσότερο, όμως, αδύνατο, αλλά συνάμα και επικίνδυνο, κριτήριο στην αναγνώση της αγιότητος είναι οι «εξέχουσες υπηρεσίες» προς την Εκκλησία, το οποίο είναι δυνατόν, ερμηνευόμενο κατάλληλα, να χρησιμοποιηθεί για την εξυπηρέτηση οποιωνδήποτε σκοπιμοτήτων. Η επιμονή της Ελλαδικής και Κυπριακής Εκκλησίας να κάνουν σαφή διάκριση μεταξύ Μαρτύρων της Πίστεως και Εθνομαρτύρων¹³ είναι επιβεβαίωση των υπερβολών ή και καταχρήσεων, στις οποίες μπορεί να οδηγήσει η εφαρμογή αυτού τού κριτηρίου, υπερτονιζομένου μάλιστα εις βάρος των άλλων.

3. **ΑΓΙΟΠΑΤΕΡΙΚΗ**, συνεχής και αμετάβλητη, συνείδηση είναι, ότι η αγιότητα αναγνωρίζεται με βάση τη φανέρωσή της από τον ίδιο τον Θεό, μέσω της διενεργείας (αυθεντικών) θαυμάτων.

Αυτό το κριτήριο είναι εκκλησιαστικά το ασφαλέστερο και επικρατέστερο στον χώρο της ορθόδοξης Αγιολογίας. Ο Πατριάρχης Ιεροσολύμων Νεκτάριος (1660-1669)¹⁴ παραδίδει συνοπτικά τη σχετική εκκλησιαστική εμπειρία.

«Τρία θεωρούνται -γράφει- μαρτυρούντα την(υπογράμμιση δική μας) εν ανθρώποις αγιότητα· πρώτον ορθοδοξία άμωμος· αρετών κατόρθωσις απασών, εν αίς έπεται η περί την πίστιν μέχρις αίματος προς την αμαρτίαν αντικατάστασις και, τέλος, η παρά Θεού επίδειξις σημείων υπερφυνών και θαυμάτων. Το πρώτόν εστι και εις σωτηρίαν αναγκαιότατον. Το δεύτερον εις αγιωσύνης χαρακτήρα. Αλλά και το τρίτον αναγκαιότατον καυτόν εις απόδειξιν»¹⁵.

Το κείμενο αυτό, γραμμένο μετά από δεδομένη δυτική πρόκληση και διεπόμενο από τη **σαφή βούληση να διασταλεί** η ορθόδοξη πράξη από τη δυτική παραχάραξη, είναι σημαντικότατο για τη θεολογική πληρότητα και σαφήνιά του. Διαφοροποιεί αφ ενός την αληθή από την υποτιθεμένη («σεσοφισμένη», πρβ. Β' Πέτρου α' 16)

αγιότητα και αφ' ετέρου εντοπίζει την πιστοποίηση της αγιότητος στη θεία και όχι στην ανθρώπινη πλευρά. Προϋποθέτοντας τη διατύπωση αυτή τού Πατριάρχου Νεκταρίου, επανέρχεται στο θέμα ο άγιος Νικόδημος Αγιορείτης (1749-1809), δίδοντας κατά τη γνώμη μας την τελική διατύπωση της εκκλησιαστικής πράξεως στο Νέον Μαρτυρολόγιόν του.

«Είναι γνώμη -γράφει- των διδασκάλων της Εκκλησίας μας, ότι των μεν **Οσίων** τα λείψανα **δεν προσκυνούνται ως άγια**, αν ο Θεός δεν αποδείξη δι αυτών θαύματα, ή το ολιγώτερον τα τιμήση διά της ευωδίας με το να μην είναι αποδεδειγμένα εις τους ανθρώπους η εν κρυπτώ πίστις και αγάπη αυτών εις τον Θεόν».

Είναι η τοποθέτηση τού Αγίου στο παραπάνω κριτήριο του «αγίου κατά πάντα βίου». Συνεχίζει όμως:

«Των δε **Μαρτύρων τα λείψανα προσκυνούνται ως άγια και χωρίς θαυμάτων και ευωδίας** 16, με το να γίνεται φανερά εις όλους διά της εμπράκτου αποδείξεως τού μαρτυρίου η εις Θεόν τελεία αγάπη αυτών· των οποίων τούτων προηγουμένως, και φανερώς ευρισκομένων εις τους Μάρτυρας, ως παρακολουθήματα είναι πλέον τα θαύματα, και σχεδόν λογίζονται, όσον εις απόδειξιν, περιττά» 17.

Δεν παύουν, δηλαδή, τα θαύματα να θεωρούνται άμεσα συνδεδεμένα με την αγιότητα, μολονότι στην περίπτωση της τιμής των Μαρτύρων δεν έχουν πρωταρχική αποδεικτική σημασία («σχεδόν περιττά»), αφού το μαρτύριο καθ' αυτό συνιστά βεβαίωση τού γεγονότος της θεώσεως¹⁸.

Άλλωστε, τα αληθή λείψανα των όντως Αγίων συνιστούν μόνιμο θαύμα, με την υπέρβαση της φυσικής φθοράς και την αναστολή της φυσικής διαλύσεως τού κυτταρικού συστήματος¹⁹.

4. Η **ΠΡΟΤΑΞΗ** και έξαρση της «παρά θεού δόξης» στη φανέρωση της αγιότητας, συνιστά συνεχή παράδοση της Εκκλησίας μας, εκφραζομένη διαχρονικά στη θεολογική της γραμματεία. Θα περιορισθούμε σε χαρακτηριστικά δείγματα:

α) Ο ιστορικός Σωκράτης (5ος αι.), αναφερόμενος στην αγιότητα τού Τριμυθούντος Σπυρίδωνος, παρατηρεί:

«... Ού την αρετήν επιδείξαι, την έτι κρατούσαν περί αυτού φήμην αρκείν ηγούμαι, την δε δι αυτού γενομένην, τα μέν πλείστα, ως γεεικός, οι επιχώριοι ίσασιν».

Αλλά και για τον άγιο Δονάτο της Ευροίας Ηπείρου γράφει: «...ώ δή πολλά τε και άλλα τεθαυματοουργήσθαι μαρτυρούσιν οι επιχώριοι» 20.

β) Η πράξη αυτή, που ισχυροποιείται ακόμη περισσότερο στά χρόνια της Εικονομαχίας²¹, συνεχίζεται στους μεταγενέστερους αιώνες.

Έτσι, στην περίπτωση τού αγίου Γρηγορίου τού Παλαμά, η εις Αγιον αναγνώρισή

του δεν περιορίζεται στη θαυμαστή θεολογική προσφορά του ή στην ασκητική βιοτή του, αλλά συγκεκριμένα στα θαύματά του.

Σημειώνει ο μαθητής και βιογράφος του Φιλόθεος Κόκκινος (Οικουμενικός Πατριάρχης, 1354/55, 1364/70):

«...Και στέργω και τιμώ τούτον ως άγιον από των θαυμάτων αυτού, ά μετά την ενθέδε προς Θεόν εκδημίαν ειργάσατο, ιαμάτων πηγήν τον ίδιον αναδείξας τάφον» 22.

γ) Αλλά και μετά την Άλωση συνεχίζεται η ίδια στάση. Παρατηρείται δε επίταση της εμφάσεως στο κριτήριο των θαυμάτων. Έτσι, στην περίπτωση της αγίας **Φιλοθέης** της Αθηναίας, η πατριαρχική πράξη αναγνωρίσεως της εκκλησιαστικής τιμής της σημειώνει:

«Επειδή της ημών μετριότητος συνοδικώς προκαθημένης εδηλώθη ασφαλώς, ότι το θειότατον σώμα της οσιωτάτης Φιλοθέης [...] ευωδίας πεπληρωμένον εστί και μύρον διηνεκώς εκχέεται, αλλά και τοίς προσιούσιν ασθενέσι τε και δεομένοις θεραπείας την ίασιν δίδωσιν [...] , έδοξεν ημίν...» 23.

Για τον άγιο **Γεράσιμο** Κεφαλληνίας, η πατριαρχική πράξη παρατηρεί:

«Και εν τοίς καθ ημάς χρόνοις ευδόκησεν ο Θεός, οσίως θεαρέστως βιώσαντα τον [...] θείον Γεράσιμον, τύπον γενέσθαι τού κατά Χριστόν πολιτεύματος και θείας αρετής χαρακτήρα, ούπερ αι εν βίω αρεταί τε και κατορθώματα, ου μόνον υπ ανθρώπων θαυμάζονται και πανταχού κηρύττονται παρά των ειδότων, αλλά και υπό Θεού πολλώ μάλλον επιβεβαιούνται και επισφραγίζονται καθ εκάστην τοίς θαύμασιν, όσα εις ωφέλειαν των δεομένων και καταφυγόντων εις το θείον αυτού τέμενος η μεγαλόδωρος τού αγαθαρχικού Πνεύματος απεργάζεται χάρις...» 24.

Το ίδιο ίσχυσε και στην περίπτωση τού αγίου Διονυσίου Ζακύνθου²⁵.

δ) Για να έλθουμε δε στην εποχή μας, στην πατριαρχική πράξη ανακηρύξεως τού αγίου **Νεκταρίου** Αιγίνης, δηλώνεται μεταξύ των άλλων:

«...και ζών δε και μετά θάνατον τού χαρίσματος της των θαυμάτων ενεργείας παρά Θεού αξιωθείς...». Καί: «...υπ όψιν λαβόντες τον άγιον βίον και την αγίαν τελευτήν τού Οσίου τούτου ανδρός, άμα δε και τα δι αυτού ενεργηθέντα και νύν δ έτι ενεργούμενα θαύματα» 26.

Γιά τον όσιο Ευγένιο τον Αιτωλό (1982), η πατριαρχική πράξη αιτιολογεί ως εξής την απόφασή της: «...πολλά δείγματα οσιότητος παρασχών» και «επιδόντες προς την οσίαν και θεάρεστον βιοτήν πολιτείαν και τας εξαιρέτους υπηρεσίας αυτού προς την Μητέρα Εκκλησίαν και την Ορθοδοξίαν» 27.

Είναι μία από τις λίγες περιπτώσεις, στις οποίες ο λόγος δεν είναι περί θαυμάτων, αλλά περί των υπηρεσιών προς την Εκκλησία. Βέβαια, το περιεχόμενο αυτών των υπηρεσιών πρέπει να σχετίζεται με την παρατήρηση τού ιδίου κειμένου: «συντελέσας τα μάλιστα εν τη αναδείξει πολλών νεομαρτύρων»(28).

Πολύ όμως περισσότερο από τις αποδείξεις των «επιστημόνων» τις οποίες επικαλείται η εξ Ελλάδος «γνωμοδότησις» (29), ισχύει, πιστεύουμε, η μαρτυρία τού μοναχού και μαθητού εν ασκήσει τού Οσίου, Αναστασίου Γορδίου: «εγώ δε και προορατικού τούτον ισχυρισαίμην αν μετέχειν χαρίσματος»(30), η οποία όμως παραδόξως απουσιάζει από το πατριαρχικό κείμενο. Η ίδια έμφαση δίνεται στα θαύματα και στην περίπτωση του αγίου Παναγή (Μπασιά)(31), τού αγίου Ευσταθίου Θεσσαλονίκης(32), **αλλά και τού αγίου Μαξίμου τού Γραικού**, για τον οποίο το σχετικό έγγραφο-πρόταση τού μακαριστού Άρτης Ιγνατίου προς την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος σημειώνει: «ανεδείχθη ομολογητής και εδοξάσθη εν θαύμασιν» (33).

5. ΤΟ **ΚΡΙΤΗΡΙΟ** της παροχής «εξεχουσών υπηρεσιών» προς την Εκκλησία δεν απομονώνεται ποτέ στην εκκλησιαστική πράξη. Αυτό αποδεικνύει το ασίγητο στόμα της εκκλησιαστικής συνειδήσεως, η ορθόδοξη Λατρεία.

Αντίθετα, και στην περίπτωση αυτή η εκκλησιαστική συνείδηση δεν παύει να αναζητεί την άνωθεν επιβεβαίωση της αγιότητας τού συγκεκριμένου προσώπου. Η χαρακτηριστικότερη παρόμοια περίπτωση είναι ο Μ. Κωνσταντίνος. Σύμφωνα με την υμνογραφία της εορτής του, εκείνο που ουσιαστικά βάρυνε την κατάταξή του μεταξύ των Αγίων είναι η θεοπτική του εμπειρία (το όραμα τού σταυρού), η οποία δήλωνε την εκ μέρους τού Θεού εκλογή του:

«τύπον σταυρού εν ουρανώ κατοπτεύσας..., όθεν δεξάμενος την γνώσιν τού Πνεύματος». Καί «ως ο Παύλος την κλήσιν ουκ εξ ανθρώπων δεξάμενος».

Παράλληλα δε προβάλλονται και τα απτά τεκμήρια της αγιότητός του: «ού η λάρναξ ιάσεις βρύει» 34.

Ανάλογα ισχύουν και για την αγία Θεοδώρα, σύζυγο του αυτοκράτορος Θεοφίλου, της οποίας το άφθαρτο ιερό λείψανο είναι τεθησαυρισμένο στον μητροπολιτικό Ναό της Κερκύρας. Η ένταξή της στον χορό των Αγίων δεν στηρίζεται μόνο στη σημαντική φιλορθόδοξη ενέργειά της τού 843, ούτε στά οσιακά τέλη της, αλλά και στην ενοικούσα στο ιερό λείψανό της χάρη, φανέρωση της οποίας είναι η αφθαρσία και τα θαύματά του: «η θήκη, θεόστεπτε, των σών αγίων λειψάνων, πλήρης ούσα χάριτος, καταφλέγει δαίμονας» 35. σημειώνεται στην ακολουθία της.

Είναι δε αξιοπρόσεκτο ότι η πίστη στη φανέρωση της αγιότητας μέσω των θαυμάτων έχει αναπτύξει ιστορικά μια σθεναρά δυναμική στον χώρο της λαϊκής θρησκευτικότητας, η οποία, ως γνωστόν, διασώζει αποτυπωμένα στην ιστορική της μνήμη, αλλά και στις πρακτικές της, πολλά ησυχαστικά στοιχεία. Είναι, έτσι, ευρύτατα διαδεδομένη στον ορθόδοξο λαό η πίστη, ότι «ο Άγιος, αν δεν θαυματουργήσει, δεν δοξολογείται».

Πρόκειται για παροιμία, η οποία σε διάφορες παραλλαγές απαντά -τόσο στην κυριολεκτική όσο και μεταφορική της σημασία- όχι μόνο στον ελληνικό, αλλά και στους άλλους ορθοδόξους λαούς, όπως ακόμη και στη Δύση, κάτι που βεβαιώνει την αρχαιότητα αυτής της πεποιθήσεως και το βαθύρριζό της 36.

6. **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ**, θα παρατηρήσουμε ότι η αισθητή αλλοίωση των εκκλησιαστικών κριτηρίων στους τελευταίους αιώνες, λόγω των συνεχών και ισχυρών έξωθεν επιρροών, δικαιώνει τη στάση τού Ιεροσολύμων Νεκταρίου στο θέμα της αναγνωρίσεως της αγιότητας. Η θεολογική δε τοποθέτησή του βρίσκει και την απόλυτη κατάφαση τού μεγάλου Ευγενίου Βουλγάρεως.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την παραδοχή της αγιότητας θεωρούν και οι δύο τα θαύματα, «την των σημείων επίδειξιν», εξηγούν δε τον λόγο:

«Καίτοι τοίς πάλαι, ειλικρινέστερον κατά Θεόν πολιτευομένοις, ου πάνυ τούτο αντεξητάζετο, αλλά τοίς καθ ημάς χρόνοις της πονηρίας, ήδη και τα θαύματα παραπλαττούσης και τας αρετάς τη υποκρίσει μάλλον κιβδηλευούσης, και λίαν θηρεύομέν τε και απαιτούμεν και εις κρίσιν καλούμεν» 37.

Με βάση δε αυτή την προϋπόθεση -κυρίως- τόσο ο Πατριάρχης Νεκτάριος, όσο και ο Βούλγαρις, απορρίπτουν τα δυτικά λείψανα, αρνούμενοι συνάμα την ύπαρξη αληθινής αγιότητας στη Δύση μετά το σχίσμα. Αυτό, όμως, τι άλλο σημαίνει παρά άρνηση της δυνατότητας υπάρξεως αγιότητας εκεί, όπου χάνονται τα ορθά κριτήριά της, ο αγιοπνευματικός φωτισμός και η θέωση;

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Κατά την τελευταία τριετία αναγνωρίσθηκαν ως Άγιοι από το Οικουμενικό Πατριαρχείο ο Παναγής (Μπασιάς) (4.2.1986), Αρσένιος ο Καππαδόκης (11.2.1986), Μάξιμος ο Γραικός (31.5.1988), ο Ευστάθιος και ο Συμεών, Αρχιεπίσκοποι Θεσσαλονίκης (10.6.1988), έχουν δε υποβληθεί προτάσεις για νέες ανακηρύξεις (ως π.χ. τού οσίου Σάββα τού εν Καλύμνω ασκήσαντος). Εννέα νέους Αγίους κατέταξε στο Αγιολόγιό της η Ρωσική Εκκλησία (1988), με την ευκαιρία τού εορτασμού της χιλιετηρίδος της εισόδου της στην Ορθοδοξία. Βλ. Information aus der Orthodoxen Kirche, Sondernummer 11.1988. Celebration of the Millennium of the Baptism of Russ. Στις σσ. 124-129: Brief lives of the Saints canonized by the Local Council of the Russian Orthodox Church of 1988. Οι νέοι Άγιοι και οι λόγοι της ανακηρύξεώς τους είναι:

α) Ο μέγας πρίγκηπας Δημήτριος Ντονσκόϊ (1350-1389) («is glorified as a national Saint in recognition of his services to the Church and the Nation»).

β) Αντρέϊ Ρουμπλιώφ (1360-1400) («...in recognition of his saintly life, witnessed by his contemporaries and his feat of icon-painting, through which he proclaims to men to the day the truth...»).

γ) Μάξιμος ο Γραικός (1470-1556) («...in recognition of his saintly life and miracles worked by him»).

δ) Μητροπολίτης Μακάριος (1482-1563) («...in recognition of his saintly life witnessed by many of his contemporaries, his gift of prophetic vision and great services for the Russian Church»).

ε) Αρχιμανδρίτης Παΐσιος Βελιτσκόφσκι (1722-1794) («...for his holy, ascetic life, as a great man of prayer and teacher of the Jesus prayer, who revived in modern monasticism the salvific feat of the starchestvo and as a religious writer, who painted out in his works the path of spiritual rebirth for all seeking salvation»).

στ') Ξένη Γρηγορίεβα [Γρηγορίεβνα] (1732- αρχές τού 19ου αι.) («...the light of

christian love that was kindled by the blessed ascetic life during her earthly life is shining ever more radiantly to us after demise»).

ζ) Ιγνάτιος Μπριαντσιανίνωφ (1807-1867) («...for the sanctity of his life, which is revealed in his works written in the spirit of truly orthodox patristic tradition»).

η) Στάρετς Αμβρόσιος (1812-1891) («for the holiness of his life, which was manifest in efficacious love of his fellow man, humility, sagacity and miracle-working, and also for the profound veneration of him by the orthodox people»).

θ) Θεοφάνης Γουόροφ [Γκόβορωφ] (1815-1894) («...as an ascetic of the faith and piety, who laboured extensively and expounding in his works the christians path to eternal life»). Τη διαδικασία της ανακηρύξεως των νέων Αγίων της Ρωσικής Εκκλησίας ελέγχει έμμεσα ο καθηγητής κ. Ευάγγελος Θεοδώρου στο περιοδικό «Εκκλησία» (αρ. 14/1.10.1988, σ. 515, σημ. 51. Πρβλ. περιοδικό «Επίσκεψις» αρ. 398/10.5.1988, σ. 8). Αντιρρήσεις όχι μόνο για την τηρηθείσα διαδικασία, αλλά και για την αγιότητα μερικών από τους νέους Αγίους, διατυπώθηκαν σε ελληνικά θρησκευτικά έντυπα, όπως εφημερίδα «Ορθόδοξος Τύπος» (αρ.794/17.6.1988). Ο θεολόγος Αθαν. Σακαρέλλος σε άρθρο του μιλεί για «προσπάθεια εντυπωσιασμού της κοινής γνώμης» και κριτήρια «ελάχιστα θεολογικά». Επίσης για «σκοπιμότητα» και «νόθευση τού Αγιολογίου της Ορθόδοξης Εκκλησίας».

2. Για τη σημασία τού όρου «Άγιος» στην αρχαία Εκκλησία βλ. Η. Delehayе, Sanctus, Bruxelles 1927. Μ. R. Asting, Die Heiligkeit im Urchristentum, Gottingen 1930, σ.202 ε. Ανδρ. Φυτράκη, Λείψανα και τάφοι Μαρτύρων κατά τους τρεις πρώτους αιώνες, Αθήναι 1955, σ. 6 ε., όπου και βιβλιογραφία. Γιά τα ευρύτερα προβλήματα της ανακηρύξεως Αγίων βλ. στού Ανδρ. Φυτράκη, Αι αντιδράσεις κατά της τιμής των Αγίων εν τή αρχαία Εκκλησία και τα αίτια αυτών, Αθήναι 1956.

3. Ιωάννου Δαμασκηνού, Εκδοσις Ακριβής της Ορθοδόξου Πίστewς, Δ' (15) 88, P.G. 94, 1164B-1168C.

4. Μαξίμου Ομολογητού, Περί αποριών, P.G. 91, 1144AB. Πρβ. Γρηγορίου Παλαμά, Υπέρ των ιερώς ησυχάζόντων, 3, 1, 31.

5. Γρηγορίου Παλαμά, Υπέρ των ιερώς ησυχάζόντων, 3, 1, 27.

6. Πρβ. Ιω. Σ. Ρωμανίδου, Ρωμαίοι ή Ρωμηοί Πατέρες της Εκκλησίας, τόμ. 1, Θεσσαλονίκη 1984, σ. 25.

7. Αμ. Αλιβιζάτου, Η αναγνώρισις των Αγίων εν τή Ορθοδόξω Εκκλησία, στο περιοδικό «Θεολογία» ΙΘ' (1941-48), σ. 44. Πρβλ. και σ. 36: «Σύσσωμος η Εκκλησία, κλήρος και λαός, εν αδιασπάστω ομοφωνία και άνευ τυπικών και οργανωτικών πράξεων, ανεγνώριζον την αγιότητα των τιμωμένων, η δε πάνδημος αύτη αναγνώρισις απετέλει οιονεί και την επικυρωτικήν και καθιερωτικήν πράξιν της των μαρτύρων και αγίων εν τη Εκκλησία ανακηρύξεως». Πρβ. παρουσίαση τού ίδιου θέματος στου Χρυσ. Παπαδοπούλου, Περί της ανακηρύξεως Αγίων εν τη Ορθοδόξω Εκκλησία, στο περιοδικό «Εκκλησία» ΙΒ' (1934), σ. 331-335 και Μητροπολίτου Δέρκων Κωνσταντίνου (Χαρισιάδου), Η αναγνώρισις Αγίων εν τη Ορθοδόξω Εκκλησία κατά την τάξιν τού Οικουμενικού Πατριαρχείου,

«Επιστημονική παρουσία Εστίας Θεολόγων Χάλκης», τόμ. Α', Αθήναι 1987, σ. 225-241. Πέρα από την παλαιότερη βιβλιογραφία, που δίνει ο Αλιβιζάτος, βλ. και Μητροπολίτου Σερρών Κωνσταντίνου, Περί αναγνωρίσεως των Αγίων εν τή Ορθοδόξω Εκκλησία, «Θεολογία» ΚΖ' (1956), σ. 609-615.

8. Βλ. Επιστολήν Ευγενίου τού Βουλγάρεως προς Πέτρον τον Κλαίρκιον, Περί των μετά το σχίσμα Αγίων της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας και των γινομένων εν αυτή Θαυμάτων, Αθήνησι 1844, σ. 6.

9. Βλ. παραπάνω, σημ. 7.

10. Οπ. π., σ. 45/6.

11. Για το μη αποδεκτό από Εκκλησία μαρτύριο των αιρετικών και ως ψευδές θεωρούμενο βλ. στού Ανδρ. Φυτράκη, Αι αντιδράσεις..., όπ. π., σ. 22 ε.ε.

12. Πρβ. Μακαρίου Αιγυπτίου, Ομιλίες πνευματικάί 50, Φιλοκαλία των Νηπτικών και Ασκητικών, Θεσσαλονίκη 1985 (εκδ. Νικ. Τσιομεσίδη). Ομιλ. Θ', 8, σ. 166: «Ο πνευματικός πάντας ανθρώπους ανακρίνει κατά το γεγραμμένον, γινώσκει έκαστον πόθεν λαλεί και που έστηκε και εν ποίοις μέτροις εστί. Αυτόν δε ουδείς ανθρώπων των εχόντων το πνεύμα τού κόσμου γινώσκειν και ανακρίνειν δύναται, ει μη μόνον ο το όμοιον έχων επουράνιον της θεότητος πνεύμα γινώσκει τον όμοιον...».

13. Βλ. σχετικά με το θέμα αυτό στού Στυλ. Γ. Παπαδοπούλου, Οι Νεομάρτυρες και το δούλον Γένος, Αθήναι 1974, σ. 24 ε.ε. Για τον ευρύτατο περί Νεομαρτύρων προβληματισμό βλ. στά «Πρακτικά Θεολογικού Συνεδρίου», εις τιμήν και μνήμην των Νεομαρτύρων (17-19 Νοεμβρίου 1986) Θεσσαλονίκη 1988.

14. Βλ. για το πρόσωπο, το άρθρο τού Ν.Ε. Τ(ζιράκη), στή Θ.Η.Ε., τόμ. Α' (1966), στ. 396/7.

15. Πρός τας προσκομισθείσας θέσεις παρά των εν Ιεροσολύμοις φρατόρων διά Πέτρου τού αυτών μαίστορος, Περί της αρχής τού Πάπα αντίρρησις, Ιάσιον 1682, σ. 201 ε., 209 ε. Πρβ. Επιστολήν Ευγενίου τού Βουλγάρεως..., όπ. π., σ. 20 ε., 112 ε.

16. Πρβ. το μελέτημα τού Αθαν. Παρίου, Περί Νεομαρτύρων: Ότι είναι Άγιοι και πρέπει να τιμώνται ως τοιούτοι, πριν ή εκδοθεί επικυρωτική απόφανσις της Διοικούσης Εκκλησίας.

17. Νικοδήμου Αγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, Αθήναι 1963, σ. 24 σημ.

18. Βλ. στου Ανδρ. Φυτράκη, Λείψανα και τάφοι Μαρτύρων..., όπ. π., σ. 9 ε.

19. Πρβ. Γρηγορίου Παλαμά. Ομιλία ΚΕ', τή Κυριακή των αγίων Πάντων, παρ. 6: «τις λόγος αξίως εξείποι την εν ταίς σοροίς των αγίων και τοίς λειψάνοις των οστών παρά Θεού δόξαν, παντί χρόνω συμπαρατεινομένων, την αναδιδομένην εκ τούτων ιεράν ευωδίαν, τα πηγάζοντα μύρα, τα χαρίσματα των ιαμάτων, τα ενεργήματα των δυνάμεων, τας πολυειδείς και σωτηρίους ημίν εν τοιούτοις επιφανείας;». (Απαντα τα έργα, έκδ. Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1985, τόμ. 10, σ. 134). Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς δίνει τή Θεολογική ερμηνεία της θαυματουργίας των ιερών λειψάνων με τον ακόλουθο τρόπο: «Καθάπερ γάρ κοινή εστί σώματος και ψυχής η τού ενανθρωπήσαντος

Λόγου τού Θεού θεότης, διά μέσης ψυχής θεώσασα την σάρκα, ως και Θεού έργα εκτελείσθαι δι αυτής, ούτως επί των πνευματικών ανδρών η τού Πνεύματος χάρις, διά μέσης ψυχής προς το σώμα διαπορθμευομένη, πάσχειν και αυτώ τα θεία δίδωσι και μακαρίως συμπάσχειν τή ψυχή τα θεία πεπονθυία... Προελθόν ούν εις την μακαρίαν ταύτην εντελέχειαν και σώμα θεουργεί... ού τεκμήριον εναργές αι των αγίων θαυματοποιοί σοροί».

(Υπέρ των ιερώς ησυχάζόντων 2, 2, 12).

20. Εκκλησιαστική Ιστορία ΙΑ', P.G. 67, 885 και Ζ' P.G. 67, 1497.

21. Βλ. τα Πρακτικά τού J.D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, τόμ. 12 και 13 (Graz 1960).

22. «Τόμος Συνοδικός» ανακηρύξεως σε άγιο Γρηγορίου τού Παλαμά, P.G. 151, 711. Πρβ. Φιλοθέου, Λόγος εγκωμιαστικός εις τον εν Αγίοις Πατέρα ημών Γρηγόριον, Αρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης τον Παλαμάν, P.G. 151, 648/9.

23. Βλ Τζέρπου, Η Αγία Φιλοθέη η Αθηναία. Παρακλητικός Κανών, Βίος και έργον, Αθήναι 19882, σ. 10.

24. Πρωτοπρ. Κων. Γ. Γκέλη, Ο Άγιος Γεράσιμος Κεφαλληνίας, Αθήναι 19782, σ. 113-4. Πρβ. σ. 110.

25. Το λείψανόν του «πνέον υπερφυούς ευωδίας και μύρα βλύζον ιαματικά και σωτήρια». Η πατριαρχική πράξη μιλεί περί «ανδρός τα μάλιστα κατ αρετήν πολλούς των πρότερον διαπρεψάντων υπερελάσαντος και θείων δωρεών δαψιλεία χάριτος ευπορήσαντος, το τε διορατικόν χάρισμα εκ περιουσίας καταπλουτήσαντος...». Χαρακτηρίζεται δε «αυτουργός θαυμάτων πολλών και παραδόξων» ήδη εν ζωή.

(Βλ. Παντελεήμονος Μπεζενίτη, Μητροπολίτου Ζακύνθου, Ο Άγιος Διονύσιος, Ζάκυνθος 1987, σ. 71, 69, 70).

26. Ακολουθία και Βίος τού εν Αγίοις Πατρός ημών Νεκταρίου, επισκόπου Πενταπόλεως τού θαυματουργού... υπό Γερασίου μοναχού Μικραγιαννανίτου, Αθήναι 1976, σ. 9.

27. Όσιος Ευγένιος ο Αιτωλός. Βίος και έργον. Η εις άγιον ανακήρυξις αυτού. Ασματική ακολουθία, Αθήναι 1983, σ. 105/106.

28. Στο ίδιο, σ. 105

29. Στο ίδιο, σ. 98.

30. Στο ίδιο, σ. 88.

31. Πρωτοπρ. Κων. Γκέλη, Ο Άγιος Παναγής Μπασιάς. 1801-1888, Αθήνα 1979, σ. λ'. Στην πατριαρχική πράξη αναγνωρίσεώς του (αρ. πρωτ. 91/4.2.1986)

σημειώνεται: «Εστιν ότε δε σημείοις και θαύμασιν, οίς εμαρτυρήθη παρά Θεού, αυτόν (= τον λαόν) ευεργετών».

32. Βλ. έγγραφο τού Θεσσαλονίκης Παντελεήμονος προς την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος, αριθμ. πρωτ. 567/16.12.1987: θαυματουργός βάσει παλαιών μαρτυριών (Ευδ. Τσολάκη, Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 72/3).

Κατά το ίδιο έγγραφο, «η μαρτυρία τού λογιωτάτου και εν αγίοις Πατρός ημών Μιχαήλ τού Αθηνών (βλ. Σπ. Λάμπρου, «Νέος Ελληνομνήμων», 13-1916, σ. 361) θα ήρκει να πιστοποιήσει, ότι ο Θεός κατέταξε τον Ευστάθιον εν τοίς Αγίοις αυτού και ο χριστώνυμος λαός εβεβαιώθη περί της αγιότητος αυτού διά πολλών θαυμάτων».

33. Βλ. το έγγραφο τού Αρτης Ιγνατίου από 10 Ιουλίου 1986 προς την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος για την ανακήρυξη σε άγιο τού Αγίου Μαξίμου (αριθμ. πρωτ. 793).

34. Βλ. την Ακολουθίαν του στό Μηναίο (21η Μαΐου), έκδ. Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος.

35. Βλ. Μεθοδίου Κοντοστάνου, Μητροπολίτου Κερκύρας και Παξών, Ασματική Ακολουθία και Βίος της αγίας θεοστέπτου Βασιλίδος Θεοδώρας της Αυγούστης, της στερεωσάσης την Ορθοδοξίαν, Κέρκυρα 1966, σ. 17, 23.

36. Νικολάου Πολίτου, Παροιμίες, τόμ. Α', Αθήναι 1965, σ. 216 ε.ε.

37. Επιστολή Ευγενίου τού Βουλγάρεως, όπ. π., σ. 113.

Αγιότητα - Ένα λησμονημένο όραμα, Αθήνα 2001, σελ. 45-57.

Πηγές: Αντιστασιακό Εγκόλπιο [www.egolpion.co- fdathanasiou.wordpress.com](http://www.egolpion.co-fdathanasiou.wordpress.com)